

AGRUMENT

# Filozofski abecedarij

Danes je nov dan  
Ljubljana 2018

## **Filozofski abecedarij**

Avtorja: Mirt Komel in Goran Vranešević

Predgovor: Eva Vrtačič

Oblikovanje ilustracij: Žiga Aljaž

Oblikovanje in prelom: Jasmina Ploštajner

Zbirka Agrument, 1. knjiga

Urednica zbirke: Eva Vrtačič

Avtorske pravice ureja licenca CCO

Izdajatelj: Danes je nov dan, Inštitut za druga  
vprašanja, Ljubljana

Leto izida: 2018, 1. izdaja

Naklada: 150 izvodov

Izid knjige je delno financirala Javna agencija  
za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije  
(ARRS) v okviru projekta Jezik dotika: lingvistične  
perspektive v študijah haptičnosti, katerega vodja  
je Mirt Komel.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

1:811.163.6'373.46(035)

KOMEL, Mirt

Filozofski abecedarij / [avtorja Mirt Komel in  
Goran Vranešević ; predgovor Eva  
Vrtačič]. - 1. izd. - Ljubljana : Danes je nov dan,  
Inštitut za druga vprašanja, 2018. - (Zbirka  
Agrument ; knj. 1)

ISBN 978-961-94491-0-3

1. Gl. stv. nasl. 2. Vranešević, Goran  
296220160

Maloprodajna cena: 12 €





# Predgovor

Agrument je divja misel kiselkastega okusa. Izvirno gre za spletni zvarek v približno 1000 znakih, ki že štiri leta vsak delovni dan osvežuje e-nabiralnike in zidove družbenih omrežij s kritičnim premislekom o aktualnih ali kako drugače relevantnih temah. Projekt, ki deluje pod okriljem inštituta Danes je nov dan, ima kolektivno avtorstvo. Prostovoljno in prostočasno ga soustvarja dober ducat glav veliko uredništvo, ki se o vsebinah koordinira in prepira virtualno, medtem ko se v fizičnih prostorih srečuje le v hedonistične namene.

Jeseni 2016 se je Agrumentu zgodil prvi projektni odvod, in sicer zasedba sobot s specifično tematskimi agrumenti, ki je trajala vse do pomladi 2017. Od vsakodnevnih premislekov vsakodnevnih tem, izbranih glede na trenuten navdih in ostale metafizične sile, se je ideja o tematskih sestavkih razločila tako, da si je za snov ambiciozno vzela najbolj temeljno od vseh disciplin mišljenja, filozofijo, za dodatno omejitev forme je sprejela logiko slovarjenja, za gostujoča avtorja pa ustoličila dvojico nativnih govorcev filozofske besede, Mirta Komela in Gorana Vraneševiča s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Filozofski abecedarij, najsi ga stiskate med mehкими platnicami ali v e-bralniku, je torej prva knjižna edicija zbirke Agrument, ki bo v prihodnje s preverjeno metodo zgrabila tudi še druge vede ter področja človeškega bivanja in delovanja. V času, ko smo knjižico, ki se je lotevate, pripravljali za tisk, ste lahko spletni bralci ob sobotah že spremljali poglavja njene naslednice, ki po abecedi ureja nekaj ključnih idej iz freudovske psihoanalize. Psihoanalitski abecedarij bo Filozofskemu delal družbo tudi v pričujoči zbirki.

A sorodnost disciplinarnih prijemov, ki določajo materiji prvih dveh del, je zgolj naključje, kot je naključje že samo dejstvo, da prva abecedarija obravnava pojme *teoretskih disciplin* in ne npr. področij znanosti, političnih ideologij, miselnih šol, umetniških smeri, športnih panog, medijskih diskurzov, aktivističnih manifestov, kuharskih tradicij ali internetnih memov. Zbirka se bo razvijala eklektično; določala jo bo zvestoba slovarski formi, zgostitev uporabljenih znakov posameznega gesla okoli števila 1000 in prepoznavna estetika, medtem ko bodo prihodnji tematski agrumenti oz. novi abecedariji posegali vsepovprek, kršili meje med posameznimi področji in ignorirali uveljavljene binarizme, kot se za divjo misel tudi spodobi.

Prav spodobnosti v čast velja zbirko arbitrarnega slovarjenja začeti prav s Filozofskim abecedarijem, ki je poleg vsega še docela nespodoben. Avtorja sta preko geselskih sestavkov o pojmi, ki se začenjajo na vsako od 25 črk slovenske abecede, naslovila, pretresla in sprevrgla marsikateri filozofski koncept. Ljubezni do mišljenja sta podvrgla samo mišljenje in posledično izničila nič, poročila sovo, v sebi prepoznala drugega in demistificirala *genija*, vzpostavila sta etiko *žalovanja*, se uprla *cenzuri* in, še preden jima je zmanjkalo časa, zalučala pregovorni prvi kamen v morje brbotajočih užitkov. Bralki in bralcu želim, da se prepustita valovanju koncentričnih krogov, ki se širijo iz točke, v katero je filozofski kamen čofnil, a naj ob tem ne pričakujeta zavetja učbeniške razlage pojmov in akademske obravnave konceptov. Da ima knjiga namreč mnogo bolj daljnosežen namen, v enem od slovarskih gesel navržeta tudi avtorja sama, ko priznata, da sta jo spisala, *kakopak, za hec*.

*Eva Vrtačič, urednica zbirke*

# Uvodna beseda

Vsak abecedarij, ne samo pričujoči filozofski, se neizogibno zgleduje po enciklopedični formi pisanja. Zato naj tudi uvod uvedemo z uvodno ugotovitvijo, da so bile enciklopedije priljubljena forma razsvetljencev sedemnajstega in osemnajstega stoletja. Takrat so namreč intelektualci poskušali zaobseči in posredovati ljudem vso človeško vednost z enostavnim urejevalnim postopkom, ki je temeljil na abecedi.

Etimologija nam pove, da beseda izvira iz grščine, ἐγκυκλοπαιδεία, ki pomeni »zaokroženo vzgojo«, izhajajoč iz ἐγκυκλος, »zaokrožen«, še natančneje iz κύκλος, »krog«, in pa παιδεία, »vzgoja«, ki je sama sestavljena iz παῖς, »otrok«. Enciklopedije so si in si še vedno zadajajo nalogo, da zaobsegajo vso vednost, tako da njihova pretenzija po geselski univerzalnosti najde ustreznico v univerzalnosti samih gesel, ki so podana v skrajno nepristranskem slogu s težnjo po objektivnosti.

Abecedni seznam iz pričujočega filozofskega abecedarija je zaokrožen po nekoliko drugačnih pravilih. Vednost, ki jo vsebuje, ni razsvetljenska univerzalna vednost, pač pa nekaj drugega. Razlika leži v tem, da je enciklopedično-razsvetljenska tista vednost, ki poskuša zaobseči univerzalnost tako, da odpravi vsakršno partikularnost, filozofska vedoželjnost abecedarija pa se, ravno nasprotno, potaplja v partikularnost, ki jo je mogoče iz nje razbrati. A ravno zaradi tega nam lahko ponuja nekoliko drugačno univerzalnost, ki ne odpravlja partikularnosti, marveč jo najde prav v njej in skozi njo. S takšno gesto pa se odpira, takšen je vsaj bil naš zastavek, horizont za neko drugačno vednost, ki najbrž ni ravno po meri in okusu tako zelo visoko čislane, povečini pa povsem prazne znanstvene objektivnosti, je pa gotovo bolj živa in hkrati tudi bolj zanimiva od prav tako visoko čislane in povsem prazne umetniške subjektivnosti, ki pogosto nima nikakršnega intelektualnega naboja.

Ker je v fokus postavljen drugačen red vednosti, predstavljenega abecedarija ne smemo imeti za šolski prikaz filozofskih resnic. Marsikdo bi se tako lahko spotaknil in negodoval nad kakšno netočno rabo pojmov, nad pomanjkljivim podajanjem definicij, nad za lase privlečeno poanto, ali se, po drugi strani, celo predajal veselemu iskanju protislovij. Namesto da bi za vsakim geslom iskali strogo definicijo, jih je potrebno umestiti pod kategorijo praktičnih vaj, s pomočjo katerih ne dobimo pravega odgovora, pač pa vsaj približek pravega vprašanja.

Skratka, navodila za uporabo pričujočega abecedarija niso tako očitna, kot bi domnevali: začnemo lahko kjerkoli, a bomo vselej sledili napačnim sledem, ki pa vendarle vodijo k pravemu prizorišču zločina zapisa.

Kako se je potemtakem potrebno lotiti posameznih gesel?

Povsem dobesedno, po črki. Le tako nam bo v rokah ostalo nekaj več od znanstveno utemeljene slovarske vednosti, namreč oživiljeni zbiru vednosti. Mesto, ki ga zaseda črka abecedarija, ni tam zato, da bi nudilo tematikam neko smiselno zaokroženost v sosledju, kakršno izhaja iz abecede. Črka ravno nasprotno prekine verigo utemeljitev in izlušči lokalno jedro vednosti, ki bi se drugače izgubilo med drobci razlogov, s katerimi načenjamo lupino smisla. Kot takšna nudi privilegirano formo prezentifikacije le-te, vendar s tem proizvede več, kot obsega po naključju pripeta vsebina. Lahko bi rekli, da je vsako geslo začinjeno z določenostjo črke, ki nas odtrga od zapeljivosti poznanega ter nas približa registru paradoksalnega.

Od tod ni daleč premisa, da abecedarij ne zahteva razumevanja, saj je razumevanje v nekem smislu trdno vpeto v pravilno branje, adekvatno osmišljanje tematik in je ukalupljeno v verigo smotrov. To, kar gre ceniti, če človek ceniti zna in da kaj nase, je problematika, ki odpira in zahteva dvojno branje. Če se sprva dokopljemo do skrajnega roba vednosti, kjer si vednost podaja roko z ignoranco, povzeto v tisti znani sokratski modrosti, potem smo zmožni nekaj izreči o tej drugi vednosti. Njeno logiko pa lahko zaokrožimo tako, da sledimo ločnicam, transferjem, apropiacijam, protislovjem, vse skupaj v prid temu, da razgrnemo in odpravimo (*Aufhebung*) otrdele zglebe misli.

Besedo pričujočega besedila pa je potrebno sedaj zaježiti, toda ne, preden podamo sodbo v imenu filozofskega ljudstva: stari Grki so se še zavedali, da mora zaokroženo znanje vsebovati tako umetnost kot znanost, o čemer pričajo svetli zgledi ljudi, ki so znali lepoto misli uskladiti z lepoto sloga, v katerem so pisali in govorili: Parmenid,



Platon, Avguštín, Descartes, Fichte, de Sade, Marx, Nietzsche, Freud, Sartre, Lacan, Deleuze, Nancy in nenazadnje, ker veva, kje ima v produkciji vednosti mesto transfer, tudi najin učitelj, D.

*Mirt Komel in Goran Vranešević*

A

B

C

Č

D

A

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Arealno

Arealno nima zveze niti z avioni niti z zrakom, pa vendar se nanaša na tisti občutek zračnosti in poleta, ki nas navda vsakič, ko se odlepimo od lepljivo trdnih tal realnosti – recimo tako, da se za trenutek zaustavimo in zamislimo.

Vsakdanja maksima, da je treba imeti *noge trdno na tleh*, ni nič drugega kot apel k realistično-utilitaristični morali razvitega kapitalizma. V njej so vsaka misel, vsaka odločitev in vsako dejanje preračunani glede na (ne)usklajenost s tisto domnevno realnostjo, s katero filozofi, umetniki, anarhisti, idealisti, socialisti in drugi prav tako domnevno nimajo stika.

Ampak na srečo (ali nesrečo?) realno in realnost nista eno in isto: realno je tisto, kar se vedno znova vrača na isto mesto, s svojim večnim vračanjem pa spodmika tla temu, čemur običajno pravimo realnost. Slednja v resnici ni nič drugega kot zmes najbolj naivne empirije, perverzne ideologije in sprevržene domišljije. No, arealno pa se nahaja natanko na preseku realnosti in realnega.

A

B

C

Č

D

B

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Balkan

Brez oklevanja je vsakdo pripravljen antično Grčijo slaviti kot zibelko sodobne civilizacije, saj z njo ni vzniknila samo filozofija, temveč velik del znanosti in umetnosti. Medtem ko Evropa slavi vse intelektualne presežke in pridobitke te dobe, so se nekje na poti izgubili ostali predikati, ki so tvorili bistvo grštva, pa tudi rimstva.

Mistika, erotika in glamur, s katerimi sta bila grštvo in rimstvo prežeta, so bili opuščeni kot primitivni in nespodobni elementi za prefinjene duše, česar pa niso storila tamkajšnja ljudstva. Njihova zaveza je ostala trdna kot gorovje, tako da je celotno območje obtičalo z oznako Balkan.

In če je Balkan resnično strukturiran kot nezavedno Evrope, pri tem ne gre za skrivno gonsko prvinskost, temveč za izrinjeni diskurz. Balkan zastopa tisto, kar Evropi uide – njeno lastno delo. Evropa poleg vseh civilizacijskih značilnosti v svoj fundament namreč ni vštela tiste, ki uteleša grštvo kot tako. Zato jo Balkan res *jebe*, ampak v obliki spregledanega označevalca strasti.

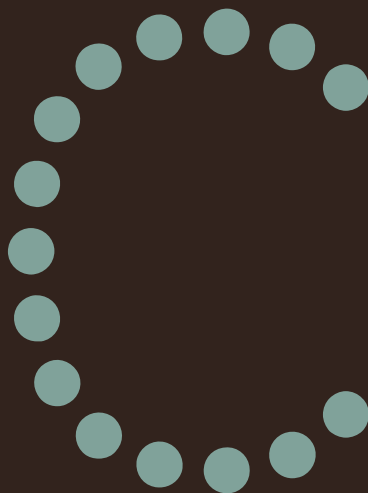
A

B

C

Č

D



E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



O

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Cenzura

Brez česa ne more slehernik? Že od antike dalje velja, da moramo odsotnost svobode izražanja enačiti s suženjskim življenjem, ki ga ni vredno živeti. Od tod tudi enoglasno zatrjevanje, da brez svobode izražanja misli, najsi bodo te resnicoljubne ali koristoljubne, ne moremo pričakovati svobodne družbe. Zato ni presenetljivo, da bi marsikdo rajši žrtvoval vse, kot pustil, da mu kdo to svobodo vzame.

Tej vrlini se je zavezal tudi razsvetljenski duh, sledeč kateremu je javna raba uma nepogrešljiva za omikano ljudstvo. A če je svoboda govora res neomejena, temelji na slabi neskončnosti; je Sizifovo delo, ki nikdar ni dokončano. Tako se od uma zahteva nenehen napor, saj bi s prekinitvijo ovrgli vse dotedanje delo. Zavaljo lastne biti se um pretenta, tako da nastopi prestrogo do samega sebe.

Cenzura postane odmor od svobode, vdih med mislimi, enako, kot je cezura odmor v verz ali pavza med izvajanjem skladbe. Tej usodi ne uide niti pričujoči um, ki vzplamti pod cenzuro uredniških oči.

A

B

C

Č

D

Č

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž



# Čas

Začnimo s klasičnim izgovorom: če bi imeli več časa, bi bil pričujoči zapis boljši, če bi imeli več prostora, pa daljši. Toda ker konec koncev vedno zmanjkuje tako časa kot prostora, se bo treba pač zadovoljiti s tem, kar je implicirano v prvi povedi: čas je kvaliteta, prostor kvantiteta.

Vsekakor je mogoče tudi čas kvantificirati, na primer tako, da ga štejemo, ampak potem iz časa naredimo točkovno premico, s čimer izgubimo prav čas, ki ga reduciramo na prostor. Prostor je, skratka, izguba časa, tako da se raje vrnimo nazaj na izhodišče: s časom pridobivamo na kvaliteti, s prostorom na kvantiteti.

V zadnji instanci pa vsekakor drži, da ne gre za nič drugega kot zgolj za dve plati istega kovanca, ki edini nekaj šteje: svet – svet, ki je na sebi čas, za sebe pa prostor. V tem oziru imamo z drugimi skupen svet samo toliko, kolikor si delimo isti čas in prostor. Vsekakor pa je tako vedno znova treba znati, vsaj kdaj pa kdaj, drugemu dati čas, da si vzame prostor zase.

A

B

C

Č

D



E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



O

R

S

Š



U

V

Z

Ž

# Drugi

Drugi je ime za zagato, ki nas doleti vsakokrat, ko se srečamo z nekom, ki nismo mi. Sami se praviloma imamo za prve, še zlasti v dobi narcisoidne jazokracije, v kateri se nahajamo. Vsak ne-jaz pa je razumljen kot drugoten glede na solipsističen kokon, v katerega smo zaviti. Drugi zaradi tega vselej nastopi kot vsiljiv tujec, ki potrka na naša vrata in nepovabljeno vstopi v neko polje, kjer mu ni mesta.

Iz istega razloga je vsako srečanje z drugim travmatično, vsako srečanje in s prav vsakim drugim – saj niti ni potrebno, da drugi prihaja iz oddaljenih krajev in kultur. Starokopitne opredelitve drugega kot nekoga, ki ima drugačno barvo kože, jezik, nos, navade ali oblačila, tako povsem zgrešijo poanto, ko drugega jemljejo kot tisto, kar se kaže našim očem in ušesom.

Drugi je nekaj povsem drugega: je vprašanje, ki terja odgovor, z odgovorom pa odgovornost, da sprejmemo drugega kot sebi enakega. Šele tako lahko pridemo do tistega, kar je nekoč ubesedil pesnik: »Jaz je drugi.«

A

B

C

Č

D



E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



O

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Erotika

Filozofija pomeni *ljubezen do modrosti*, tako da protislovje ni samo njen privilegiran objekt mišljenja, pač pa je tudi vpisano v njeno bistvo: ljubezen je namreč natanko tisti moment iracionalnosti, alogičnosti in nerazumljivosti, ki se tepe z modrostjo kot prakso pametnega premišljevanja. Filozofija je torej protislovna praksa premišljevanja, ki se vrši v imenu ljubezni, kot taka pa je eminentno erotična zadeva, ki razkriva v isti meri kot prekriva, se pravi s taktom.

Njeno nasprotje so pornografske galilejske znanosti, ki stvari razgaljajo do mesa, kosti, tkiva, celic in atomov. Skratka, razlika med erotično filozofijo in pornografsko znanostjo se zarisuje glede na razmerje do objekta, kjer se edinole taktni dotik s stvarjo samo lahko zoperstavlja praksam invazivnega poseganja v proučevane objekte. To pa ni zgolj metodološko vprašanje spoznanja, pač pa tudi etično vprašanje praktičnega delovanja, še zlasti ko gre za razmerje do ljubljene ali – in še zlasti – zaljubljenega drugega.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Filozofija

Rado se poudarja, da se filozofija začne z rado-vednostjo.

Precizirajmo: filozofija je resda stvar radovednosti, toda radovednosti iz nevednosti. Morda bi kdo ugovarjal: če se radovednost izrazi v dvomu, ki si zmore podvreči vse, kaj nam potem še preostane? Mar ne žene celotne predstave mišljenje?

Seveda, toda samo toliko, kolikor mišljenje lahko dvomi v vse – razen samo vase – in da se potemtakem namesto tega, da bi se dotaknilo kakršne koli zunanosti kot svojega predmeta, v resnici dotika samega sebe kakor v (samo)objemu. Kljub intimi, v katero se objame mišljenje, je jasno, da nič ni spoznano za to, kar je, ne da bi zraven mislili na tisto, česar ni. V tem razkoraku lahko naletimo na najrodovitnejša tla, kjer lahko filozofi vzgajajo nove svetove. In prav tukaj se potemtakem zarisuje filozofija prihodnosti, ki deluje z glavo, misli z nogami in razsoja z rokami, tako da lahko uživa v vseh vrzelih med bitjo in ničem.

A

B

C

Č

D

G

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž



# Genij

Figura genija izkazuje tako izjemno sposobnost ustvarjanja, glasbenega ali kakega drugega, da ga marsikatero oko zamenja za blazneža. Čeprav se utelesi v različnih formah, je genialnost vselej osnovana okoli kategorije prirojenosti ali naravnega navdiha. Utemeljena je na daru, ki ga roka narave položi v zibelko. Z njeno pomočjo lahko srečni izbranec ustvarja izvorna dela, ki jih ni moč ujeti v kalup razumske razlage, saj je celo njemu samemu onemogočen uvid v zakulisje pravil, ki mu jih narekuje narava.

Če bi šlo zgolj za popolno šolsko priučenost, bi lahko vsakdo posnemal ta dar, vendar se prej zdi, da imamo opravka z magijo, ki poživlja dušo. V resnici fenomen korenini v rimskem mitopisju, kjer je veljalo, da se sleherniku nevede na dušo prilepi skrbnik, ki mu zagotavlja нравno držo. Kot notranji glas, tedaj znan kot *genius*, še prej kot *dajmon*, ne nalaga ničesar, ampak zgolj odpira poti mišljenja. Je edini pravi dar in je brez menjalne vrednosti, saj si ga za hrbtom izroči posameznik sam.

A

B

C

Č

D

HT

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Hec

Filozofija ni ravno znana po tem, da bi bila kaj prida humorna zadeva, še zlasti, če ob njeni omembi pomislimo na tako resne stvari, kot so atomi, ideje, kategorični imperativ, zvezdnato nebo nad nami in podobne neslanosti. Filozofi pa so že od antike naprej zbujali prej posmeh kot smeh: pomislimo samo na Talesa, ki je ponoči tako zavzeto opazoval zvezde na nebu, da ni videl vodnjaka pod nogami, ali pa na komično uprizarjanje filozofov, s kakršnim so se zabavali dramski pisci od Aristofana do Moliere.

Ampak zdaj pa pomislimo: če bi iz zgodovine filozofije izvzeli Sokratovo nenehno ironično zagotavljanje, da nič ne ve, Heglovo duhovičenje o pojmihi, ki pomenijo zdaj eno, zdaj pa ravno nasprotno, Marxovo parodiranje ekonomskega diskurza, Nietzschejevo smešenje vseh, ki niso on sam, Žižkovo neskončno zalogo politično nekorektnih vicev v politično *prekorektni* dobi ... kaj sploh še ostane?

In ključno vprašanje: zakaj smo sploh zapisali vse to? Kakopak za hec.

A

B

C

Č

D



E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



P

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž

# Idiot

Idiot je danes psovka, ki označuje nekoga, ki je malo omejen ali povsem neumen. Vendar nikakor ni nepomembno, da je po svojem starogrškem izvoru beseda ἰδιώτης, ki izhaja iz ἴδιος (zaseben, samosvoj), rabila za označbo nekoga, ki v polisu ni hotel ali ni bil zmožen biti politično dejaven.

Sokrat v tem primeru ni dober primer starogrškega idiota; poprijel je za lok v ohrambo Aten in opravljal funkcijo člana vlade, ko ga je za to določil žreb. Veliko boljša kandidata sta Platon in Aristotel, ki sta se razen prijateljevanja z velikimi vojskovodji ogibala vsakdanjih političnih dolžnosti.

Omejenost ali neumnost je v stari Grčiji torej zadevala zgolj politično rabo uma, ne pa uma nasploh, kot velja vsaj od razsvetljenstva naprej. V kontrastu tako z običajno kot starogrško rabo besede pa je zabavno vedeti, da v novi grščini še vedno lahko najdemo v obtoku besedo *idiot*, ki ne pomeni niti psovke niti nekoga, ki ni politično dejaven, pač pa preprosto *privatnika*, samostojnega podjetnika.

A	B	C	Č	D
E	F	G	H	I
J	K	L	M	N

J

⚙	Ⓟ	R	S	š
⚗	U	V	Z	Ž

# Jaz

Jaz je nemara najpomembnejša filozofska kategorija našega časa. Vse se začne in konča pri jazu, ki danes deluje kot nekakšen starogrški ἀρχή (počelo, princip), torej tisto, kar je prvotno ne samo z ozirom na čas kot začetek, marveč tudi kot tisto, kar je vladajoči princip v danih razmerah.

Jaz je torej ne samo izvor vsega, kar obstaja, ampak tudi merilo tega, kaj sploh lahko ima digniteto obstoja. Če me nekaj ne briga, potem ni pomembno; če mi nekaj ne služi, potem je neuporabno; če me nekaj ne nagovarja, potem bodisi ne zna govoriti ali pa je preprosto nemo; če nekaj nisem sam naredil, potem je zagotovo zanič. Svet je zgolj zrcalo moje lastne podobe in odmev mojega glasu, razteza pa se le do tja, do koder seže moja roka.

Glede na vse navedeno bi morali potemtakem preoblikovati začetek pričujočega spisa: »Jaz sem najpomembnejša filozofska kategorija.« Ampak potem bi se zagotovo našel kdo, ki bi neumestno pripomnil: »Že, že – ampak: kaj pa jaz?«

»Kdo je sploh rekel, da obstajaš. Jaz ne.«

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

K

⚙

Ⓟ

R

S

š

⚙

U

V

Z

ž



# Kamen

Kamen je najtrše filozofsko vprašanje. Vseeno je, s kom ali s čim začenjamo v filozofiji, zato se kamen nemara kaže kot njen najbolj priročen začetek. Predsokratiki so filozofirali o materiji s kamnom v rokah in mislih, Sokrat, sin kamnoseka, je bil izurjen v veščini kiparstva, Jezus je v Bibliji opredeljen kot vogelni kamen cerkve, mistični alkimisti so iskali kamen modrosti, da bi nežlahtne kovine spremenjali v srebro ali zlato in se dokopali do eliksirja večnega življenja.

Kamen pa ni le priročen začetek filozofiranja, ampak tudi njegov najboljši preizkus: primite kamen v roke in ob njem preizkusite lastne misli. Če vas sedanje stanje sveta tako razburja, da nikakor ne morete misliti, pa kamen vrzite, komur si ga zasluži: kdor je brez greha filozofije, naj pač vrže prvi. Konec koncev smo vsi, ne samo filozofi, *sizifi*, ki zjutraj kotalimo kamen navzgor samo zato, da bi zvečer gledali, kako se nam odkotali navzdol.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

L

⚙

Ⓟ

R

S

š

⚙

U

V

Z

ž

# Lepota

Kako govoriti o lepem? Je za ubeseditev lepega potreben tudi lep stil ali zadostuje grob opis obćih značilnosti, ki so se kot obćaj nalepile na lepoto?

Stari Grki so bistvo lepote prefinjeno porazdelili med formo človeškega oblića in vsebino njegove morale. Zato tudi ne preseneća, da bi marsikdo rad ravno grški profil obraza umestil pod leksikalni zaznamek o lepoti. Čelo in nos slednjega se neopazno prelivata eden v drugega, medtem ko je v rimskem že navzoć preoster kot. Vse ostalo spada pod rubriko barbarizma.

A sklep, da lahko najdemo lepoto s pomoćjo harmonije, simetrije in podobnih *matematizacij*, je nezadosten, saj se niti fanatićni fiziki ne bi zadovoljili s tako mehanićno definicijo. Čeprav vsa srenja grških mislecev izžareva neobićajno lepoto iz skulptur, se hitro pozabi na poškodbe, ki jih je nanje pritihotapil čas.

Lepota ne povzame želje po popolnosti, temveć jo inhibira. Deluje kot tanćica ali efekt zaslepljevanja, ki iz geometrije pejsaža naredi blišč življenja.

A	B	C	Č	D
E	F	G	H	I
J	K	L	M	N



⚙	ϕ	R	S	š
Y	U	V	Z	Ž

# Modrost

Premislek o bistvu filozofije ostane skorajda nepopoln, če mimogrede in brez resne potrebe ne izrečemo tudi kakšne modrosti, s katero podkrepimo vse bistre misli. Navsezadnje je filozofija sem ter tja označena tudi kot ljubezen do modrosti, kar pa se že vse od antičnih časov smatra za nekaj po sebi dobrega.

Bolj natančno je modrost mogoče povzeti kot prodornost mišljenja in ustreznega ravnanja, ki ju kot zmožnost presojanja posameznik rabi za kopičenje lastne dobrobiti, ki jo prikaže kot obče dobro. Tako je vsako dejanje ali misel, naj bosta še tako plitva, potrebno zgolj namočiti z modrostjo in že imamo pred seboj verodostojno mnenje ali praktičen nasvet, s katerim navdušimo množice.

A filozofija ne nudi pomirjajočih življenjskih receptov, temveč v življenje vnaša nemir. Modri ljudje zato zmotno povzdigujejo svoje modre glave, ki jih z modrimi dejanji kotalijo po modrih poteh, saj spregledajo, da prava modrost – kot modrostni zob – vselej pride na plano nepozno; kot zadrega in preizpraševanje.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

NI

⚙

Ⓟ

R

S

š

⚙

U

V

Z

ž

# Nič

Nič. Nemara bi bilo dovolj, če bi ta zapis ostal pri tem. Nuja, da o ničū vedno povemo še kaj, nam nakazuje prvo temeljno lastnost ničā: da ga zapolnimo z nečim, saj nam je njegova bližina neznosna.

No, če je že treba kaj reči o ničū, potem recimo tako: stari Grki niso poznali pojma ničā, saj so štetje začeli z  $\alpha$  (alfa), nasprotje biti pa so izrekli skozi zanikanje (kot ne-bit). Matematično se nič pritihotapi v evropski svet šele z arabsko algebro, ko pa Evropejci prevzamejo arabske številke, arabski svet prevzame indijske. Filozofsko gledano pa se pojem ničā uveljavi s krščanstvom, še zlasti skozi idejo o *creatio ex nihilo*, božjem stvarjenju sveta iz ničā, v katerega svetu vedno znova grozi, da se bo povrnil.

Ampak tako kot se je konec sveta vselej že zgodil, je tudi njegov nastanek nekaj, kar moramo vedno znova znati ne samo misliti, pač pa tudi prakticirati, kajti konec koncev sta mišljenje in delovanje eno in isto: umetnost ustvarjanja iz ničā, za nič, v nič.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

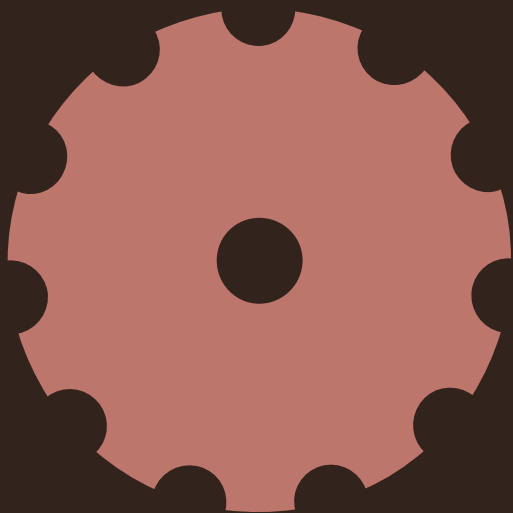
J

K

L

M

N



Ů

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž



# Obraz

Obraz se nam kaže kot navzven obrnjena notranjost drugega, ki nas gleda, posluša, vonja, v skrajni instanci ljubezni ali nasilja pa tudi okuša in otipa. Tista filozofija, ki za svoje izhodišče jemlje bodisi človeško pluralnost kot tako bodisi srečanje *face-à-face*, obraz-v-obraz, opozarja, da bi morali etika in politika predhajati vsakršno ontologijo. Ampak to pomeni tudi soočiti se z obrazom kot obličjem drugega, ki nas nenehno opozarja na svojo in na našo lastno brezupno neodpravljlivo telesnost. Sodobni komunikacijski posredniki pa počnejo ravno nasprotno, ko ustvarjajo iluzijo, da so drugi zgolj breztelesni podaljški naše lastne solipsistične zavesti – da lahko potemtakem z njimi občujemo na varni razdalji brez nevarnosti fizičnega stika.

No, Facebook ali *Knjigobraz* ima v tem oziru prav toliko malo zveze z obrazom, kot je ima s knjigo, *ne sodi knjige po platnici* pa je tako nauk, ki ga moramo vzeti na znanje tudi in še zlasti takrat, ko se soočimo s precej drugačnim drugim.

A	B	C	Č	D
E	F	G	H	I
J	K	L	M	N



		R	S	Š
	U	V	Z	Ž

# Pojem

Nenavaden običaj zadnjega obroka pred usmrtnitvijo se je skozi nakopičena obdobja obdržal kot moralna vest družbe ali relikv poslednje pogostitve. Čeprav je prevedljiv v institucionaliziran poslednji užitek, ga je produktivneje razumeti skozi življenjsko vodilo sem to, kar jem, saj hrana ni zgolj vir telesne vitalnosti, temveč se tiče posameznikovega bistva.

A kaj vse je potrebno postoriti, da pojém obed? Ni dovolj ugriz, četudi po nuji jedačo sprva prežvečimo, saj drugače hitro izgubimo tek. Ker tako še ne pojém ničesar, saj zgolj razločim pripravljeno hrano od prežvečene, pričnem nastalo gmoto požirati. Nabran material moram nato razgraditi in mu spremeniti konsistenco, ki jo izločeno darujem ali potrošim za druge namene. Jed končam z razglasitvijo (ne)zadovoljstva, s katerim surovemu mrcvarjenju zrezka podam smisel.

Za to, da nekaj pojém, je tako potreben napor pójma. V zglobu povnanjanja bogastva glasu in ponotranjenja hrane v prazen želodec dobimo pójem kot tak, okus *Dasein*.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

R



Œ

R

S

Š



U

V

Z

Ž

# Revolucija

Če obstaja kakšna prikazen, ki preganja človeštvo, je to prikazen revolucije. Seveda pa obstajajo tudi metode njenega krotjenja.

Popularno ji je nadeti moralističen jarem, učinkovito pa zlasti njeno *dekofeiniziranje* s tehnološkimi in potrošniškimi podobami. A bojazen, celo nelagodje, da se lahko vsak hip izrodi v nekaj neobvladljivega, je vselej prisotna.

V grobem bi revolucijo lahko povzeli kot političen prevrat, ki predruža družbo. A od kod potem tesnoba? Če sloni posameznik na travmatični ponovitvi nemogoče fantazme, družbo poganja vшит antagonizem. Oba sta neodpravljiva, saj tvorita pogoj, pod katerim obstajata. Zato trdna preverljiva empirična dejstva ne spremenijo nič, saj smo mi sami všteti v najboljši možni svet, ki ga tvorijo.

Prestavi nas lahko edino nasilje do takšne resničnosti; konkretna sila uma, dejanje, ki prekalibrira pogoje obstoja. To storimo tako, da navkljub historični dejanskosti delujemo, kot da so se spremembe že dogodile. Revolucija tako ni mogoča brez spekulacije.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

S

T

U

V

W

X

Y

Z

Ž

Š

Č

# Sova

Sova je simbol filozofije, modrosti in preudarnosti. Porodila se je z rojstvom Atene, ki je v polni bojni opravi skočila iz Zevsove glave. V rimskem času so Ateni kot Minervi dodali še več lastnosti, poudarjali so njen pogum, bojevitost in premišljenost v vojskovanju. Kasneje je sova postala eden od emblemov razsvetljenstva, logotipska stalnica na naslovnica knjig, v nekem trenutku pa je pristala na rami enega največjih filozofov vseh časov.

Sovina modrost je v tem, da mirno ždi na veji, nenadoma pa plane na plen. Vsakdo, ki ji pogleda v oči, se počuti slabovidnega. Toda sova oči odpre in krila razpre šele ob mraku, prepozno in z zamikom glede na dogajanja, zato so njenemu skovikanju revolucionarji radi zoperstavljali kikirikanje galskega petelina.

Atenina ali Minervina sova pa izvirno ni sova. Na atenskih kovancih, poslikavah na lončenih posodah in reliefih na ohranjenih pročeljih vidimo, da gre v resnici za ptico z bistveno bolj neumno izbuljenimi očmi, za čuka. Za zvezo med sovo in čukom pa ni treba dlje od pesmice. Kdo bi vzel neumnega čuka? Najmodrejša ptica, seveda: »Sova ga je vzela, tralala.«

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

Š

T

U

V

Z

Ž



# Šola

Šola ni šala – ali pač? V dobi, ki vse stavi na podjetnost in skrbno načrtovano zabavo, se tudi izobraževalni proces spreminja v igro in zabavo na eni ter pripravo na trg dela na drugi strani, zato se ni odveč vprašati, kaj sploh pomeni, da se človek danes šola.

Šola nima nobene zveze s stavbo, v kateri se izvajajo njene dejavnosti, saj institucij ne sestavljajo zidovi in strehe. V stari Grčiji, kjer je šola, kot jo poznamo na Zahodu, nastala, prve filozofske šole niso bile nič več kot skupina ljudi, zbranih okoli figure učitelja, sedečih in razpravljajočih pod platano. Zato šola tudi ne sovпада s šolskim sistemom; je hkrati veliko več in neznansko manj. Šola je skupnost učiteljev in učencev, ki se predajajo nekoristnemu, neunovčljivemu in neproduktivnemu: branju, mišljenju, pisanju in spoznanju.

Nemara se prav zato najpomembnejše šole rojevajo in živijo svoja paralelna življenja onkraj zidov institucionalnega šolstva. Od tod lahko nemoteno naslavlja vprašanja, ki najbolj motijo utečen način izobraževanja, pa tudi delo in delovanje v vase zagledani družbi, ki ima vselej prav.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

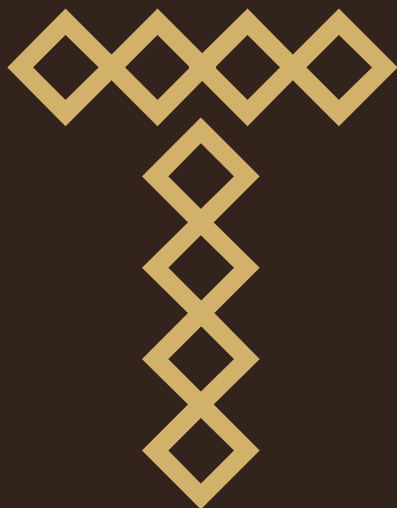


P

R

S

Š



U

V

Z

Ž

# Teorija

Ne moremo mimo iluzije, da je teoretski napor mogoče prevesti v praktično rokovanje ali pa v produkcijsko udejstvovanje. Na tem sloni navada, da je ekonomskim procesom moč nadeti poljubno teoretsko pokrivalo, ki nato jamči za njihov urejen videz in logično dnevno naravnost. To je dovolj prepričljiv trik, da zaslepi slehernika in ga navda z vero, da ima trg samostojno voljo s trdo roko.

Bolj kritični, a tudi pragmatični umi bi v tem prepoznali zadosti razlogov za strogo zavračanje čistega teoretskega diskurza, vendar bi tako zgrešili, da kljub vsemu dejansko učinkuje. Znan, a prepogosto zavržen ekonomist je že davno uvidel, da so teoretska vprašanja rešljiva zgolj kot praktična in v praksi, kar pa ni mogoče brez zvestobe mišljenju, ki zahteva od nas ovinek.

Že res, da teorija sloni na takšni ali drugačni fiktivni domnevi, a je zaupanje vanjo tudi edini način, da karkoli proizvedemo. Še več, šele ko smo zaslepljeni s praktičnostjo dela, lahko proizvedemo kaj družbeno relevantnega.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



Ů

R

S

Š

U

T

U

V

Z

Ž

# Užitek

Užitek se bolj kot vprašanje ponuja kot odgovor. Če ne vemo, kaj bi, običajno poiščemo nekaj ali nekoga, ki nam bo nudil/-a/-o užitek. Če iščemo razlog, zakaj nekaj počnemo, zakaj se s kom družimo, zakaj sploh vstati iz postelje, si vse to pogosto osmislimo tako, da poiščemo užitek. Še zlasti pa se užitek ponuja kot odgovor na tiste življenjske zagate, ki porajajo bolečino, pri čemer pogosto spregledamo, da je užitek pravzaprav tesno zvezan z njo ali vsaj z nevarnostjo njene bližine.

Blažila za naše tegobe bi bilo bolj točno imenovati ugodja, ki se razlikujejo od užitka natanko po tem, da so varna, predvidljiva in preračunljiva. Če želiš zares uživati, moraš biti pripravljen tvegati, postmoderni načini uživanja pa niso nič drugega kot *dekoфеinizirani*, *denikotinizirani*, *denaturalizirani* užitki v obliki blagodejnega ugodja in potemtakem sploh ne-več-užitki.

Poštevanka se tako glasi: užitek te predrami, ugodje te uspava, užitek *jaz-ti-do-re-mi*, ugodje pa *nina-nana-tebe-ni*.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



Œ

R

S

Š

V

Y

U

V

Z

Ž

# Vir

O avtorstvu Biblije krožijo različne govorice.

Tako naj bi po eni različici Adam pod drevesom vednosti prepisal nekaj Evinih pasusov iz njenega nedokončanega romana in jih kot knjigo modrosti objavil pod očetovim imenom. Druga različica govori o Noetu na ladji, ki se je med čakanjem na milejše vreme lotil pisanja izmišljene avtobiografije nekega tedaj popularnega boga. Kroži tudi tretja različica, po kateri je Platon občasno nudil svoje pisateljske usluge za druge in tako zaslužil tudi pri duhovnikih in edukatorjih. Govorice omenjajo še Mojzesa, ki pa se je pravočasno odrekel avtorstvu.

Zanesljivo je edino to, da so vsi naposled končali na sodišču. Zgodba se je medtem prijela v skupnosti – veliko prepozno za domnevne pisce, ki jih je porota obsodila zaradi izkoriščanja in prevare, saj sedemdeset prevajalcev, ki se je lotilo prevoda v grščino, ni bilo nikdar izplačanih. Zaradi dvomov o naročniku je iznajdljiv in moder sodnik sklenil končati govorice in raje izgnal kar samega boga.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



P

R

S

Š

Z

T

U

V

Z

Ž



# Zombiji

Poznani so tudi kot živi mrtveci ali *nemrtvi*. So bitja, ki se vpenjajo v dva svetova: hodijo z živimi kot živa trupla, vendar jih srečujemo tudi kot mrtve duše med iskanjem resnice v sanjah. Skratka, zombiji so protislovna *hodila*.

Hitro podležemo njihovi nezadostljivi lakoti in presenetljivi težnji k druženju s *somrtvili*, ki pa žal ne kažeta emancipatorne vrednosti, zaradi česar jih mešajo z drhaljo. A drži se jih tudi razsvetljenska odlika.

Na znanstvenem klepetu, o katerem obstajajo zgolj pričevanja, je bilo tedaj še ne tako slavnemu analitiku zastavljeno izzivalno, a hkrati temeljno vprašanje: »S čim mislimo?« Brez oklevanja se je odzval: »Z nogami, saj se z njimi dotikamo tal.« Niso *nemrtvi* ravno v tem najbližje starogrškim mislecem, saj želijo s sprehodom premisliti svojo eksistenco, v katero dvomijo do te mere, da jo skušajo okusiti?

Okušati ne želijo le uma, ki jih ne nasiti, ampak tudi lepoto, saj gre pri okusu za presojanje o lepem, s čimer dobesedno okušajo lepoto človeštva.

A

B

C

Č

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N



P

R

S

Š

Ž

T

U

V

Z

Ž

# Žalovanje

Žalujemo v sedanjosti, a vselej za nazaj, oziraje se za nečim, kar je minilo, ali za nekom preminulim. Če gre za nekaj, kar obžalujemo, da smo storili, zgrešili ali zamudili, je hitro jasno, da v resnici ne gre za stvar samo, marveč za nas. Pri žalovanju ob smrti drugega ni nič drugače.

Večji, kot so občutki krivde ali obžalovanja našega odnosa do te osebe, ko je bila še živa, večja je tudi potreba po uprizoritvi. Če temu dodamo še računico prihodnosti ali zapuščine, pa potreba po uprizarjanju žalovanja še naraste. Žalovanje je namenjeno predvsem razjasnjevanju lastnega odnosa s preminulim in je torej nekaj, kar bi od nas namesto družbeno angažirane igre žalovanja moralo zahtevati samoto.

Glavno pravilo, ki se dotika žalovanja, je prepoved obrekovanja: o mrtvih nič *slabega*. Toda nihče nam nikoli ne razloži, zakaj je tako. Najslabše je iz mrtvih ustvarjati malike, ki se bodo nekega jutra, za katerega niti ni nujno, da bi bilo krvavo, preprosto razbili.

